

суттєвої ознаки цивілізаційності. Динаміка означає рух вперед, а не назад, рух у майбутнє, а значить у невідоме. Динаміка особливо в розумінні А. Тойнбі – це шлях до досконалості, а при найближчому приближенні до неї – формулювання нової досконалості як цілі, як смислу буття.

Важливою особливістю динамічних суспільних процесів на відміну від статичних є те, що динаміка прискорює рух вперед. Це яскраво можна ілюструвати на прикладі перехідних епох, трансформаційних процесів на будь-якому рівні життєдіяльності соціумів. Під час суспільних трансформацій соціальний суб'єкт рухається семимильними кроками, долаючи за короткі проміжки часу те, що раніше долав роками чи навіть десятиліттями. Думається, що такий характер суспільної динаміки зумовлений, насамперед, притягуючою силою нового, незвіданого. Адже в прагненні нового і полягає суть творчої натури людини. Таким чином, суспільна динаміка, як її уявляє А. Тойнбі, сама по собі створює об'єктивну підставу для соціальної мобільності. Вона ніби спресовує час і одночасно розширює простір людини. Отже, динаміка в своїй потенції – це шлях до постійного перетворення, і чим останнє глибше і ширше, тим фундаментальніші засади наступної динаміки, тим швидше вона наступає. Це виражається в механізмі виклику і відповіді, коли ушвидшення виклику прискорює відповідь і цей процес повторюється. Так ми підходимо до аналізу однієї з найважливіших причин маргіальності як явища – феномену ушвидшення, прискорення темпів суспільного життя, темпів історії.

Прискорення історичного руху не завжди було явним фактом. Можна сміливо стверджувати, що до минулого століття про суспільне прискорення говорили мало. Стало звичним, коли за одне людське життя кілька разів змінюються його економічні, матеріальні, духовно-культурні та інші засади. Зміна пріоритетів сучасних економічних, технологічних, культурних процесів стала настільки стереотипним явищем, що, наприклад, поява телевізійного простору, якому всього кілька десятиріч, здається давнішою частиною нашої частини нашого життя. Про швидкоплинність нашої історії красномовно говорять характерні для нього епітети: ракетний, ядерний, кібернетичний, комп'ютерний, економічно-кризовий, революційний, інформаційний тощо. Одночасно – це століття рівності і свободи, демократії і диктатури, посилення міжнародних миролюбивих рухів та виникнення світових воєн, торжества всенародних виборів і жорстоких тиранів. Ситуативність, калейдоскопічність, мозаїчність життя стає нормою. Так само нормою стає явище маргіальності – вічний супутник і наслідок зростання темпів повторюваності цивілізаційних напружень, викликів і відповідей історії, прискорення буття сучасної людини. І так, як цивілізаційні напруження та прискорення історії захоплюють собою все ширші, практично найважливіші для сьогодення сфери життя цивілізації, так само в полон маргіальності потрапляє все, що тією чи іншою мірою характеризує людське буття.

Список використаних джерел

1. Муляр В.І. Проблема становлення особистості в системі “індивід – суспільство” (філософсько-культурологічний аналіз)

/ Володимир Ілліч Муляр. – Житомир: ЖДТУ, 2005. – 320 с.

2. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. Том 1 / Карл Поппер; [пер. з англ. О. Коваленко]. – К.: Основа, 1994. – 444 с.

3. Ясперс К. Смысл и назначение истории / К. Ясперс. – М.: Республика, 1994. – 527 с.

4. Тойнбі А. Д. Дослідження історії. Том 1 / Арнольд Джозеф Тойнбі; [пер. з англ. В. Шовкун]. – К.: Основа, 1995. – 614 с.

References

1. Mulyar V. I. Problema stanovlennia osobystosti v systemi “indyvid – suspilstvoi” (filosofsko-kulturologichnyj analiz) / V. I. Mulyar. – Zhytomyr: ZHDТУ, 2005. – 320s.

2. Popper K. Vidkryte suspilstvo ta jogo vorogy. Tom 1 / Karl Popper; [per. z angl. O. Kovalenko]. – K.: Osнова, 1994. – 444s.

3. Jaspers K. Smysl i naznachienie istorii / K. Jaspers. – M.: Riepública, 1994. – 527s.

4. Tojnbi A. D. Doslidzhennia istorii. Tom 1 / A. D. Tojnbi; [per. z angl. V. Shovkun]. – K.: Osнова, 1995. – 614s.

Lytvynchuk O. V., lecturer of the Department of Humanities and Social Sciences of Zhytomyr State Technological University (Ukraine, Zhytomyr), oksana.litva@yandex.ua

Historical aspects of marginality

Social transformation – and the first objective factor of marginal and deeper than such a transformation, the more they create an objective basis for the emergence of marginalized individuals, groups and entire peoples and nations. Analyzing the phenomenon of marginality, the scope of this concept should be familiar with its underlying nature, sources and causes of the objective.

In analyzing the problem of marginality in different age periods was the method of unity of the historical and logical. The role played and techniques such as analysis and synthesis.

Thus, the paper describes the historical background and causes of the problems of marginality and analyzes expression of marginality in different historical periods.

Keywords: tension civilization, call and response mechanisms, phenomenon of acceleration of social life, the acceleration of history, marginality.

Литвинчук О. В. доцент кафедри гуманітарних і соціальних наук, Житомирський державний технологічний університет (Україна, Житомир), oksana.litva@yandex.ua

Исторические аспекты маргинальности

Общественные преобразования – первый и объективный фактор возникновения маргинального, и чем глубже такие преобразования, тем больше они создают объективных оснований для возникновения маргинальных индивидов, групп, целых народов и наций. Анализируя феномен маргинальности, сферу применения этого понятия, необходимо ознакомиться с ее глубинной природой, источниками и объективными причинами возникновения.

В процессе анализа проблемы маргинальности в разные возрастные периоды был применен метод единства исторического и логического. Свою роль сыграли такие методы, как анализ и синтез.

Таким образом, в работе рассмотрены исторические предпосылки и причины возникновения проблемы маргинальности, а также проанализированы проявления маргинальности в разные исторические эпохи.

Ключевые слова: напряжение цивилизации, механизмы вызова и ответа, феномен ускорения темпов общественной жизни, ускорение истории, маргинальность.

* * *

УДК 141.5:232

Вергелес К. М.

кандидат філософських наук, ст. викладач, Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова (Україна, Вінниця), kvergeles@gmail.com

ХРИСТИАНСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ: МИНУЛЕ І СУЧАСНІСТЬ

Аналізується антропологізація процесів, що відбулися у філософії, релігії, теології. Розкривається значення античної філософії, патристики як ґрунту, який підготував антропологічний поворот у різноманітних сферах духовного життя соціуму. Аналізуються також процеси, що відбувалися у російському православ'ї кінця XIX – початку XX століття.

Ключові слова: антропологічний поворот, людина, філософія, християнство, православна релігія, моральність, суспільство, світ.

Сьогодення України характеризується антропологізацією нашого суспільства, перетворенням проблеми людини, її внутрішнього світу в

Збірник наукових праць “Гілея: науковий вісник”

загальнонаукову глобальну проблему. Всебічне та поглиблене дослідження проблеми людини передбачає не тільки існування універсальної системи даних про людину, але й створення своєрідної історіографії усіх вчень про людину, що залишили свій відбиток у людській пам'яті, незалежно від міри їх раціональності або ірраціональності, містичності або реалістичності. Безперечно, це стосується до аналізу релігійних вчень про людину, які належать не тільки минулому, але й сьогоденню. Більшість мислителів минулого і сьогодення шукали та шукають відповіді на фундаментальні питання: якою є людина? У чому сенс її життя? Чому страждає людина? та ін. Однією з можливих відповідей релігійної відповіді на ці питання є підходи, що розроблені християнською релігією, цінності якої, її персоналі стична спрямованість визначили зміст духовної культури багатьох країн світу. Християнська релігія й дотепер є найважливішою компонентою духовного життя мільйонів людей на планеті Земля. Усе це породжує не тільки академічний, але й життєвий, практичний інтерес до дослідження християнства в цілому й проблеми людини в цій релігії, зокрема.

Ранньохристиянські погляди на проблему людини були і залишаються проблемним полем для багатьох дослідників – релігієзнавців, філософів, психологів, культурологів та ін. Але тема людини в філософії й християнській теології неоднаково розглядалася на різних етапах історичного руху людства. У добу феодалізму проблема людини, фактично, розчинилася в геоцентризмі й космоцентризмі. Але, в подальшому історичному русі, кожна нова криза традиційної релігії знаменувалася все більшою й більшою увагою до проблеми людини, що було свого роду відповіддю християнської ідеології не тільки на зростання ролі людини в історичному процесі, а головне – на поглиблені процеси самопізнання людини. XVIII–XIX ст. – це антропологічний поворот у філософії й його наслідком постає антропологізація й теології, яка спиралася на певний досвід систематизації існуючих християнських уявлень про людину. Паралельно розвинулася й філософсько-релігійна антропологія. антропологізація російського православ'я – це друга половина XIX – початок XX століття. І ці процеси антропологізації відбувалися в межах релігійної філософії, яка теж формувалася у вищезазначений час. Антропологізація була також поєднана з попереднім поворотом російського богослов'я до свято отецької традиції, а також з принципом історизму щодо оцінки релігійних явищ, який перед тим, вже затвердився у теології протестантизму.

Вищезазначений період характеризується появою перших систем моральнісного богослов'я – з'являються праці І. Л. Янишева "Православно-християнське вчення про моральність" (1887 р.) [12]; М. А. Олесницького "Моральнісне богослов'я або християнське вчення про моральність" (1892 р.) [3]; В. І. Несмелова "Наука про людину" в двох томах (Т.1 – 1898 р.; Т.2 – 1903 р.) [2]. Слід також зазначити, що ці дослідники не тільки прагнули створити нові системи етики і антропології, але вони активно шукали основи для обґрунтування своїх систем і такими постали їх оригінальні дослідження святоотецької етики й антропології. Так,

наприклад, М. А. Олесницький видав у Києві працю "Історія моральності й вчень про моральність" (1882 р.) [4], а В. І. Несмелов працю "Догматична система св. Григорія Нисського" (Казань, 1887 р.) [1].

В такий спосіб, можна побачити, що антропологічний поворот посилив інтерес у православних мислителів до святоотецької спадщини та ідей, до тих її положень, що безпосередньо стосувалися проблеми людини. Цей інтерес підкріплювався прагненням використовувати ідеї, прийоми та методи представників патристики для захисту християнських поглядів на людину.

Метою статті є аналіз зародження процесів антропологізації релігії й релігійної філософії, розкриття складових цих процесів.

Антропологізація релігійної філософії, богослов'я демонструє, що людина та процеси її життєдіяльності постали головним об'єктом релігійного висвітлення, а його центром, замість теми "Бог – людина" виявилася проблематика "людина – Бог". Слід також зазначити, що проблема людина була важливою проблемою, як для прибічників християнської релігії, так і для їх численних опонентів. Для християнства головною установкою є антропоцентризм, який воно наслідувало від старогрецького світу та поєднало його з теоцентризмом.

Християнство сформувалося у світі Античності та сприйняло індивідуальну, особистісну спрямованість духовного життя цього соціуму, яке втратило на той час традиційний обцинний уклад та перетворилося на атомізовану сукупність індивідів, які протистояли цілому – офіційному соціуму в обличчі імперії. Християнська релігія переключила увагу людини з суспільно-політичної діяльності на мораль і моральність, спрямувала її активність зі сфери зовнішніх відносин на перетворення власної природи, тобто свого духовного світу. Свою проповідь християнство направляє до "внутрішньої людини", маючи на увазі саме окрему особистість. В особі Ісуса Христа християнська релігія деїфікує саму людину, при цьому, розповсюджує трагізм існування людини в світі на Бога-Сина, коли посилає Його на смерть на хресті заради спасіння та майбутнього всього людства. Душа людини виявляється подобою Бога і є вищою цінністю. В такий спосіб, християнство й піднесло людину над природою, світом, дійсністю та визначило подібність Богові у якості "життєвого проекту" для кожної віруючої людини. Людина виступає як вище творіння Бога, вона об'єднує у собі дві головні форми буття – дух і матерію. Людина, таким чином, згідно з православною релігією, посідає центральне місце у світі й посереднє поміж світом і Богом, а стан самого світу вона визначає станом власної природи. Слід зазначити, що тоді всі проблеми світу – й онтологічні, й гносеологічні, можна звести до однієї проблеми – проблеми людини, яка й є стрижнем всього християнського віровчення.

Особливо актуальними є й перші віки християнства – саме ця доба привертала і привертає дослідницьку увагу багатьох науковців. І це – не випадково. Науковий аналіз джерел християнства, процесу його формування дозволяє обґрунтувати пояснення того, звідки з'явилися ті уявлення, що постали основою його віровчення. Релігійним аналітикам першопочаткове християнство,

його уявлення про світ, Бога і людину, безперечно, імпонують своєю стародавністю, близькістю до біблійних текстів, що для багатьох дослідників є умовою істинності та справжньою цінності. Звернення до минулого і традиціоналізм, фактично, виступають характерною рисою релігійного мислення, що особливо яскраво висвітлюється у філософії й теології доби Середньовіччя. Важливим є те, що як апостольська (новозавітна), так і патріотична (святоотецька) традиції мають значення класичного зразку для всіх напрямів і течій християнства, за виключенням еретичних і реформаційних течій, які не визнають Священного Переказу, тобто патріотичної традиції як Божественного Одкровення. Сучасна антропологічна думка православної релігії, безперечно, звертається до положень і основ минулого.

На нашу думку, дослідження християнської антропології в цілому, православної зокрема, має особливе значення, тому що ідеї гуманізму, які беруть свій початок в Античності й які були модифіковані християнством, постали ґрунтом Для європейської культури в цілому, а також визначили її своєрідність. І в цьому плані все, що пов'язано зі становленням та розвитком християнського вчення про людину має як світоглядне, так і методологічне значення. Для дослідження основ та змісту української культури має неабияке значення проникнення в глибини східнохристиянського віровчення, яке й є основою духовної культури Східної Європи.

Окрім того, слід наголосити на релігієзнавчому інтересі до проблем християнської антропології. Справа полягає в тому, що філософсько-релігійні уявлення про людину репрезентують головну тему, безперечно поруч з темою Бога і Божественного, релігійного світогляду, а також найголовніший аспект віруючої людини. Дослідження християнської антропології, її генеза та історична еволюція – це, по суті, знання про найголовніші смисли світової та української культур. Ми можемо наголошувати на тому, що “людина є еманациєю космосу”, людина – це “творіння Бога”, людина – це її “життєвий світ” – все це виступає узагальненням антропологічних ідей в історії, які можна реконструювати у взаємопов'язаності з іншими формами життєдіяльності людини – міфом, релігією, мистецтвом, правом та ін.

У такий спосіб, йдеться про мозаїчність форм діяльності людини і про багатовимірність людського феномену. Йдеться про те, що людина освоює, засвоює і присвоює мову, казки, міфи, оповіді, релігію та ін., тобто все те, що і є способом буття людини в світі. Слід погодитися з думкою сучасного українського філософа М. В. Попова, який в праці “Філософія релігії” зазначає: “Людина стає homo religious тоді, коли звертається до питання про ті запити (запитання), які стосуються сутності, походження та майбутнього людини, оскільки звертається до систематичного богослов'я. У цій ситуації перед людиною постає незбагненна священна таємниця, тобто Бог, що надає людині трансцендентальної характеристики” [5, с. 139].

Прояснення сутності християнської антропології та шляхів її формування розкриває значення системного підходу в процесі аналізу релігійних про людину. Поруч із цим, виникає необхідність дослідження релігійної

(християнської) антропології у її взаємодії з іншими складовими віро повчальної систем. Йдеться про детермінуюче значення сотеріології (вчення про спасіння) як системоутворюючого елементу того чи іншого віровчення.

Сьогодні, на початку XXI століття, аналіз цінностей як світського, так і релігійного плану може мати смисл тільки у пов'язаності зі завданнями формування моральної зрілості й світоглядної мудрості, з усвідомленням значення релігії в сучасному житті. Вміння розбиратися у великому арсеналі тих духовних цінностей, що були накопичені людством, вміння відрізнити вічне від тимчасового, у більшій мірі, залежить від світоглядних прагнень людини, її здібності до самостійної оцінки явищ і подій. “Людство, – зазначає англійський письменник Дж. Фаулз, – нагадує висотний будинок. Після одного помосту риштувань йому потрібен наступний. Релігія після релігії, філософія після філософії; ніхто не може зводити двадцятий поверх з риштувань на рівні першого. Великі релігії оберігають Більшість від того, щоб дивитись і думати. Якби вона дивилась і думала, то світ від того не став би відразу щасливим; однак це не виправдовує догматичні релігії...” [6, с. 157].

Слід зазначити, що християнська теологія не обмежує людину в плані реалізації її пізнання, саме християнська теологія розвинулася у безпосередньому зв'язку з розробкою проблем космології. У перші чотири століття свого існування християнська антропологія рухалася від розвитку окремих положень у новозавітній літературі до певних концептів у класичній патристиці, минувши фрагментарну стадію, яка відбулася у початковому, донікейському періоді патристики. В якості осередків антропологічної творчості на християнському Сході слід виділити теологічні школи. Олександрійські й каппадокійські мислителі розробляли проблему людини у спіритуалістичному плані, в аспекті містичної сотеріології, а ґрунтом для цього був платонізм та біблійні тексти, які інтерпретувалися алегорично. Антіохійська теологічна школа вирішувала антропологічні проблеми в межах реалістичної сотеріології, основою для цього постало буквально сприйняття Біблії та антропологічна традиція Аристотеля, який розглядав людину як єдину духовно-тілесну істоту.

Особлива роль у розробці християнської антропології належить відомому каппадокійцю Григорію Нисському і представнику латинської патристики Аврелію Августину. Саме ці видатні мислителі створили перші системи християнської антропології, виокремили стани людини – початковий, сучасний та майбутній. Безперечно, ці два мислителі по-різному підходили до проблеми людини, але саме вони, фактично, водночас, запропонували світові принципово різні антропологічні моделі. Й поруч з ними, Феодоріт представив ще один системний виклад християнської позиції щодо проблеми людини, який був обґрунтований в найкращих традиціях антіохійського антропологічного максималізму [7; 8; 9; 10].

Антропологічна думка патристики концентрувалася навколо фундаментальних проблем – якою є людина? яким є її походження? Якими є її надії та ін. Для релігії

порятунку критерієм істинності вирішення цих проблем була відповідність такого рішення не тогочасному науковому знанню (психологічному, анатомічному, фізіологічному та ін.), а самосвідомості людини, яка потребує такої релігії. На перший план виходить людина, яка переживає й відчуває власну не самодостатність, залежність від зовнішнього світу і протестує проти такої пригніченості, прагнучи до творчості та піднесення.

Християнські пошуки в цьому ракурсі, зокрема пошуки отців церкви, розкривали таку подвійну самосвідомість людини. Такий напрям дослідження свідомості людини забезпечив антропології патристики її сприйняття як тогочасними мислителями, так і багатьма наступниками. Детальну розробку отримала така проблематика, як походження людини і першопочатковий стан її природи; гріхопадіння та його наслідки; співвідношення тіла, душі та духу; співвідношення свободи волі й благодаті; духовно-моральнісного відродження людства та досягнення його ідеального стану; проблеми смерті та безсмерті людини та ін. В межах цієї проблематики аналізувалися найголовніші проблеми, що мають принципове методологічне значення й для сучасної філософії, сучасного релігієзнавства, сучасної психології та ін. Це проблеми сутності та існування людини, онтологія й гносеологія, а в процесі системної розробки набули чіткості та обґрунтування предмет, структура і метод християнської антропології.

Справедливим є твердження багатьох дослідників, що доба класичної патристики – це золотий вік християнської писемності й цей вік відбувся в історії людства саме завдяки засвоєнню цінностей античної культури, яка затвердила людину найвищою цінністю, обґрунтувала її самоцінність та самодостатність, проголосила, що людину можна порівняти тільки з Богом. У цьому зв'язку вірно формулює цю проблему відомий український дослідник Б. М. Чумаченко у праці “Вступ до культурології античності. Стародавня Греція”: “Чи мають рацію сучасні історики культури, розглядаючи й пояснюючи духовну культуру античності, цю містерію духу, соціологічно, в категоріях соціальної причинності? ...Сучасні історики культури роблять це, наслідуючи саму античну людину, за її прикладом. Адже власну культурну унікальність (ідентичність), навіть власну природу антична людина завжди пов'язувала з полісом. Цивілізована людина античного світу, грек або римлянин – це істота (“тварина”) політична й полісна. З іншого боку, зона варварства як культурний антисвіт зовсім не знає поліса як типу соціальної організації, перебуваючи в стані дикунства або східної деспотії чи теократії” [11, с. 3]. І далі: “Символічні постаті античної культурної традиції, уособлення класики – Солон, Есхіл, Перикл, Сократ, Демосфен, Катон Старший, Цицерон – демонструють передусім полісний менталітет, полісну аксіологію, полісну практику. Тому, на наш погляд, найбільш адекватним генеральним визначенням античної культури є культура полісна (а не рабовласницька, згідно з марксистською, істматівською традицією)” [11, с. 4].

В результаті переосмислення на ґрунті християнства здобутком віровчення церкви, а завдяки їй і всього

соціуму, постали великі гуманістичні принципи та ідеї, які були розроблені в Античності. Йдеться про ідеї єдності роду людського і рівності всіх людей як таких, які мають єдину першооснову; про ідею вдосконалення природи людини та її високого призначення; про принцип антропоцентризму, відповідно до якого людина мислиться як вінець творіння, “мікрокосм” та посередниця між світом і Богом; принцип персоналізму, який наполягає на баченні в людини “персони”, тобто особистості, яка має розум, свободу волі та совість, а її життєвий вибір визначає її конечні долі; ідею субстанціональності, духовності та безсмерті душі людини, головною сутністю якої є розум. Ці ідеї були типовими для більшості представників патристики.

Окрім того, спільною була думка, що людська природа, певним чином, зруйнована гріхом і в зв'язку з цим для відродження природи людини необхідним постало одкровення Христове. Незважаючи на таку широку проблематику, антропологічні ідеї отців церкви не склали цілісної системи.

Це було пов'язано не стільки з теоретичними, оскільки з соціально-психологічними причинами. Антропологія висвітлювала не тільки спільне у самосвідомості людини певної доби, але й особливе, те, що було типовим для самосвідомості соціальних і регіональних груп. Ця обставина й була причиною для розмаїття думок – наслідку соціальної й національної неоднорідності християнського світу, а також тих глибоких зрушень, що відбувалися в християнстві в процесі його становлення як світової релігії.

Єдиної загально церковної системи християнської антропології не було створено, але її головні проблеми були осмислені з точки зору християнських позицій, тобто можна говорити про основу для її подальшого розвитку. Отці церкви не автоматично переносили античну спадщину в Новий час, вони створили корпус літератури, головною темою якої був порятунок людини й ця література має велике філософсько-релігієзнавче значення й дотепер. Була розроблена система цінностей і життєвих орієнтацій людини і людства, а головним предметом постав розгляд внутрішнього світу людини, глибини її душі.

Список використаних джерел

1. Несмелов В. И. Догматическая система Св. Григория Нисского / В. И. Несмелов. – Казань: Тип. Имп. ун-та, 1887. – 652 с.
2. Несмелов В. И. Наука о человеке / В. И. Несмелов. – В 2-х т. – Казань, 1898. – Т.1; 1903. – Т.2. – Режим доступу: <http://psylib.kiev.ua>
3. Олесницький М. А. Нравственное богословие или христианское учение о нравственности / М. А. Олесницький. – К.: Изд-во Киевской Духовной Академии, 2012. – 121 с.
4. Олесницький М. А. История нравственности и нравственных учений. – Ч.1–2 / М. А. Олесницький. – К.: Типография Корчак-Новицкого, 1882–1886. – 706 с.
5. Попов М. В. Філософія релігії: Навчальний посібник для вузів III–IV рівнів акредитації / М. В. Попов. – К.: Видавничий дім Асканія, 2007. – 314 с.
6. Фаулз Дж. Арістос / Джон Фаулз; [пер. з англ. В. Мельник]. – Вінниця: ПП “Видавництво “Тезис”, 2003. – 340 с.
7. Феодорит Кирский. Поучительные слова о промысле / Феодорит Кирский. – Пер. Н. Малинина. – М.: Изд-во Моск. дух. ак., 1784. – 271 с.
8. Феодорит Кирский. Краткое изложение божественных догматов / Феодорит Кирский. – СПб.: Санк-Петербург. духовная ак., 1844. – 137 с.
9. Феодорит Кирский. Церковная история / Феодорит

Кирский. – переизд. с примеч. М. А. Тимофеева. – М.: Росспэн, 1993. – 240 с.

10. Феодорит Кирский. История боголюбцев, или Повествование о святых подвижниках / Феодорит Кирский. – М.: Росспэн, 1996. – 233 с.

11. Чумаченко Б. М. Вступ до культури античності. Стародавня Греція: Навч. посібник / Б. М. Чумаченко. – К.: Вид. дім “КМ Академія”, 2003. – 100 с.

12. Янышев И. Л. Православно-христианское учение о нравственности / И. Л. Янышев. – СПб.: Тип. М. Меркушева, 1906. – 462 с.

References

1. Nesmelov V.I. Dogmatischekaja sistema Sv. Grigorija Nisskogo / V.I. Nesmelov. – Kazan’: Tip. Imp. un-ta, 1887. – 652 s.

2. Nesmelov V.I. Nauka o cheloveke / V.I. Nesmelov. – V 2-h t. – Kazan’, 1898. – T.1; 1903. – T.2. – Rezhim dostupu: <http://psylib.kiev.ua>

3. Olesnickij M.A. Nравstvennoe bogoslovie ili hristianskoe uchenie o нравstvennosti / M.A. Olesnickij. – K.: Izd-vo Kievskoj Duhovnoj Akademii, 2012. – 121 s.

4. Olesnickij M.A. Istoriija нравstvennosti i нравstvennyh uchenij. – Ch.1–2 / M.A. Olesnickij. – K.: Tipografija Korchak–Novickogo, 1882–1886. – 706 s.

5. Popov M.V. Filosofija religii?: Navchal’nyj posibnyk dlja vuziv III–IV rivniv akredytacii / M.V. Popov. – K.: Vydavnychyj dim Askanija, 2007. – 314 s.

6. Faulz Dzh. Aristos / Dzhon Faulz; [per. z angl. V.Mel’nyk]. – Vinnycja: PP “Vydavnyctvo “Tezys”, 2003. – 340 s.

7. Feodorit Kirskij. Pouchitel’nye slova o promysle / Feodorit Kirskij. – Per. N.Malinina. – M.: Izd-vo Mosk. duh. ak., 1784. – 271 s.

8. Feodorit Kirskij. Kratkoe izlozhenie bozhestvennyh dogmatov / Feodorit Kirskij. – Spb.: Sank–Peterb. duhovnaja ak., 1844. – 137 s.

9. Feodorit Kirskij. Cerkovnaja istorija / Feodorit Kirskij. – pereizd. s primеч. M.A. Timofeeva. – M.: Rosspjen, 1993. – 240 s.

10. Feodorit Kirskij. Istoriija bogoljubcev, ili Povestvovanie o svjatyh podvizhnikah / Feodorit Kirskij. – M.: Rosspjen, 1996. – 233 s.

11. Chumachenko B.M. Vstup do kul’tury antychnosti. Starodavnja Grecija: Navch. posibnyk / B.M. Chumachenko. – K.: Vyd. dim “KM Akademija”, 2003. – 100 s.

12. Janyshv I.L. Pravoslavno–hristianskoe uchenie o нравstvennosti / I.L. Janyshv. – Spb.: Tip. M.Merkusheva, 1906. – 462 s.

Vergeles K. M., Ph.D., Art. Lecturer, Vinnitsa National Medical University named after M.I. Pirogov (Ukraine, Vinnitsa), kvergeles@gmail.com

Christian anthropology: is the past and contemporaneity

This article analyzes anthropological processes that occurred in philosophy, religion, theology. Shows the value of ancient philosophy, patristic as soil that produced anthropological turn in various spheres of the spiritual life of society. Analyzed the processes taking place in the Russian Orthodox late XIX – early XX century.

Keywords: anthropological turn, person, philosophy, Christianity, Orthodox religion, morality, society, world.

Vergeles K. H., кандидат философских наук, ст. преподаватель, Винницкий национальный медицинский университет им. М. И. Пирогова (Украина, Винница), kvergeles@gmail.com

Христианская антропология: прошлое и современность

Анализируется антропологизация процессов, которые происходили в философии, религии, теологии. Раскрывается значение античной философии, патристики как такой почвы, которая произвела антропологический поворот в различных сферах духовной жизни общества. Проанализированы процессы, происходящие в русской православной религии в конце XIX – начале XX века.

Ключевые слова: антропологический поворот, человек, философия, христианство, православие, мораль, общество, мир.

* * *

УДК 130.2+130.3

Zhurba M.A.

doctor of philosophical sciences, head of the department of philosophical and humanitarian disciplines of the Institute of Chemical Technologies of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Ukraine, Rubizhne), zna_3@rambler.ru

VIRTUAL REALITY AND FEATURES OF HUMAN PSYCHE

In the proposed research the attempt to consider and analyse one of the existing approaches to the study of the correlation between alternative (virtual) world and our reality is made. The psychological virtual reality as one of the types of virtual reality is considered and analysed in details. Two types of psychological virtual reality are described and analysed: the consuetual (normal, ordinary, and corresponding to the normal process of image actualization) and the virtual (unusual, extraordinary that corresponds to the extraordinary nature of the process of image actualization), which is divided into gratual and ingratural. Besides, the qualities of the virtual (according to M.Nosov) are considered: unhabituation; spontaneity; objectivity; fragmentariness; volatility of the status of freedom; volatility of the status of personality; volatility of the status of consciousness.

Keywords: virtual reality, virtual, consuetual, gratual, ingratural, image, self-image.

(стаття друкується мовою оригіналу)

The reality, opposed to the being, as a phenomenon of essence embodies the quality of life in all its variety and is rather an idea of being, transforming it through the estimated intentionality and cognitive ability of the subject and that’s why reality is connected with the subject as a condition of communication. Such view of reality allows to postulate plurality of realities. Polyonticity means not plurality of substantially existing and independent worlds or “levels of reality”, located hierarchically, but as a set of communicative and cognitive or anthropological realities, which have functional and operational character and are located not hierarchically, but rhizomatically. The subject by any means or techniques is the creator of virtual reality. In the analysis of virtual reality as phenomenon of psyche it is not rightful to identify its with culture in general, abstraction, or pretence, illusion, fiction because such identification doesn’t reveal specific features of virtual reality and doesn’t bring anything substantially new in studying of old problems.

Analysis of the latest researches and publications. The analysis of the special literature devoted to the phenomenon of virtual reality, indicates about sufficient accumulated experience which reveals its general aspects. Within postnonclassical picture of the world a new philosophical, paradigmatic approach to research of virtual reality – “virtualistics”, which ancestor is the Russian scientist Nosov, is singled out. Virtualistics is a particular philosophical category which is set by categorial opposition “virtual – constant”. This approach allowed to develop modern ontological and anthropological concepts of virtual reality. Despite relatively short period of researches, following works is devoted to virtualistics: the problems of virtualistics and culture (O.Anisimov, Yu.Mamchur, Yu.Melkov, O.Migunov, M.Nosov, D.Tselikov, O.Yukhvid), the theoretic and informative problems of virtualistics (P.Alyoshin, B.Babenko, S.Borchikov, A.Genisaretskaya, F.Girenok, L.Grimak, S.Zharov, V.Zhdanova, O.Kovalevskaya, E.Mamchur, M.Menskiy, M.Nosov, M.Ovchinnikov, M.Pronina, V.Rozin, V.Samokhvalova, A.Sevalnikov, O.Smirnova, P.Solopov, G.Yur’ev, Yu.Yatsenko), the natural science bases of virtualistics (L.Antipenko, O.Baksansky, O.Knyazeva, O.Kutcher, O.Pechenkin, Yu.Sachkov), etc.